

Rondwandeling 3: Om de Oost van MD (26,3 km)

Deze route, met een totale lengte van 26,1 km, start in het historische centrum van Delft. Vervolgens via de Delftse Hout naar Delfgauw. Langs de Akerdijkse Plassen naar de Schieveense Polder. Over de Zwethkade en langs de Schie naar het Abtswoudse Bos. Vervolgens over de Tanthofkade door de Kerkpolder naar Den Hoorn. Langs de Buitenwatersloot terug naar Delft. Een zeer afwisselende route, met afwisselend park- en weidelandschap over soms eeuwenoude kades en dijken. (NB: honden zijn niet toegestaan op de Tanthofkade).

Routebeschrijving

De routebeschrijving van de wandeling maakt gebruik van het wandelroutenetwerk Hof van Delfland. Waar de route daarvan afwijkt worden in deze routebeschrijving verdere details gegeven. Verstoringen in het netwerk? Meld ze bij www.meldpuntroutes.nl.

Scan de QR-code voor een export van de route in GPX-formaat.

Als startpunt van deze rondwandeling is hier gekozen het NS station Delft-Centrum.

Start: NS Station Delft. Na de hoofduitgang LA over de Westvest. Vervolgens RA: Binnenwatersloot. Op de hoek van de Oude Delft: knp 62.

Knp 62: LA knp 15. Naar knp 43, 21, over de Schie naar knp 53: langs het Rieten Dak naar knp 34, 25, 13, richting knp 42: steek de Delfgauwseweg over, RA volg de linkerkant van de Laan der Zeven Linden, LA Kreekweg, RA Schellingstraat, LA Heemraadstraat: knp 42.

knp 42: ri. knp 69, na ca. 200 m RA: volg de Zuideindseweg, na ca. 300 m bij het viaduct over de N470 rechtdoor. Na ca 2 km bij de ANWB-wegwijzer RD: Akerdijkseweg. Volg de Akerdijkseweg tot de A13: knp 30.

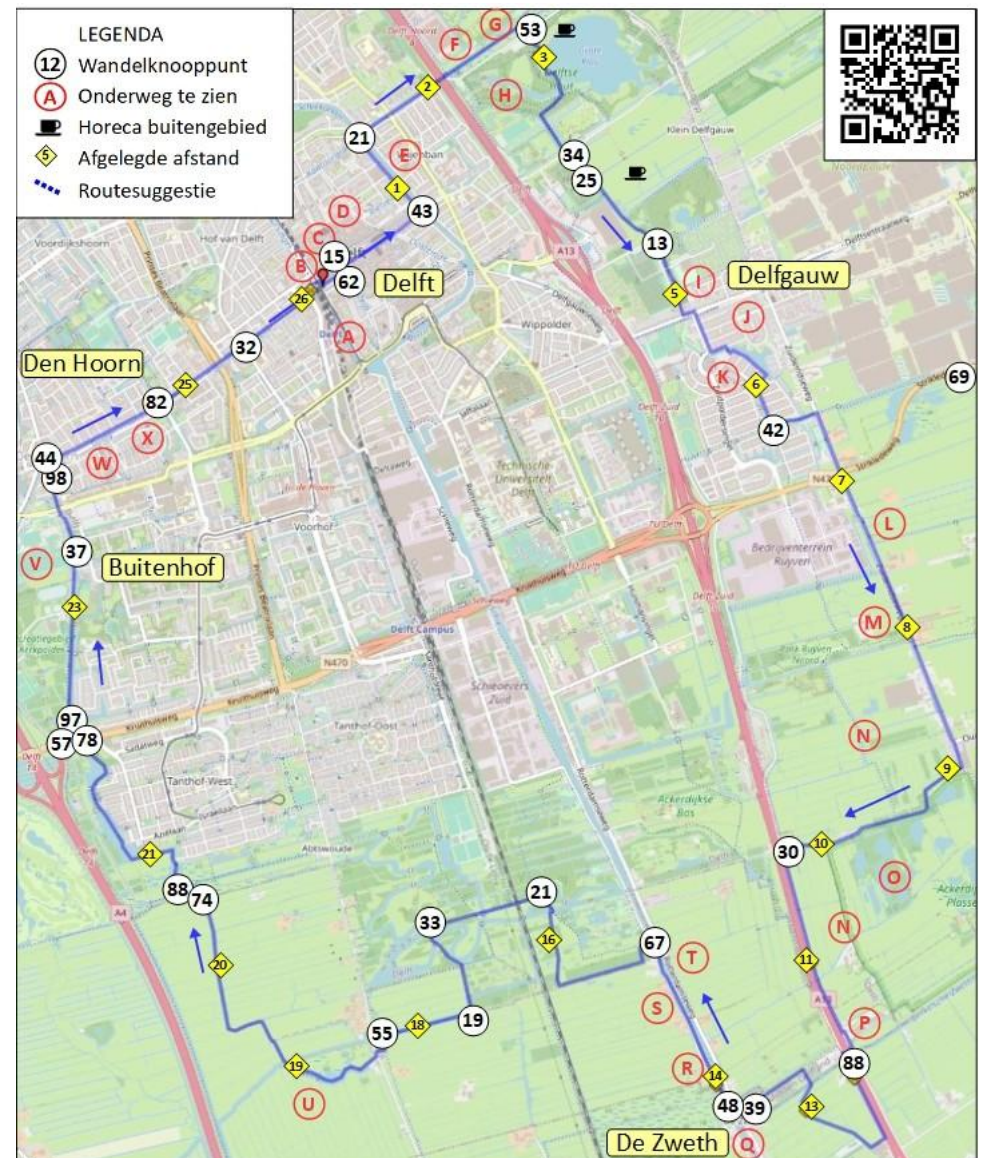
knp 30 ri. knp 88, maar na ca 1,1 km net voorbij de manege RD via de brug over de Berkelsche Zweth. Direct na de brug linksom het talud af en door het voetgangerstunneltje onder de A13 door. LA voetpad langs de A13 volgen. Na ca 400 m over het hek aan de rechterkant. Links van de sloot over het tweede hek. RA over het struinppad, gemarkeerd met paaltjes met witte top. Terug naar de Berkelsche Zweth. Over de houten brug LA. Over de Zwethkade naar De Zweth. RA langs de Schie: knp 39.

knp 39 over de Schie naar knp 48, 67, 21, 33, 19 naar knp 55.

knp 55: Tanthofkade (honden niet toegestaan) naar knp 74, 88, 78, 57, 97. Steek de weg over. Vervolg de Tanthofkade naar knp 37, steek de Reinier de Graafweg over bij de stoplichten, vervolg de Tanthofkade. Aan het eind RA naar knp 98.

knp 98 naar knp 44, via de Hoornsekade naar knp 82, knp 32 ri. knp 62 tot het NS-Station Delft. *Het eindpunt is bereikt.*

Voor de bereikbaarheid met het openbaar vervoer van het begin- en eindpunt van de wandelroute wordt verwezen naar www.9292ov.nl



Onderweg te zien

Midden-Delfland, het groene hart van de zuidwestelijke Randstad. Een kleinschalig oud cultuurlandschap met de kenmerken van het Hollandse landschap achter de duinen: laaggelegen (1 tot 3 m onder NAP) en lichtglooiend door de oude kreekruggen en de natte veengebieden daartussen. De op de kreekruggen gelegen boerderijen, de oude dorpskernen, de vele molens en gemalen, de kades en oude slotenpatronen tonen je steeds weer de eeuwenoude historie

van dit gebied. Een groene oase met een rijke natuur en weidse vergezichten te midden van het grootschalige stedelijke en industriële geweld.

De locatie van de bezienswaardigheden is gemarkeerd op de routekaart. De rode volletter wordt hierbij gebruikt als referentie.



A. Station en stadskantoor

Van het nieuwe station (2015) is het bovengrondse gedeelte ontworpen door Mecanoo Architecten uit Delft. Het ondergrondse deel is ontworpen door het Amsterdamse bureau Benthem Crouwel. Het meerlaags station heeft een hal met een gewelfd plafond met lamellen waarop een stadsplattegrond van Delft uit 1877 is afgebeeld. De kolommen en muren van

de stationshal zijn bekleed met gebroken tegels in een hedendaagse variant op Delfts blauw. Het station is geïntegreerd met het stadskantoor. Het oude station (uit 1885, architect Christiaan Posthumus Meyjes sr.) heeft een herbestemming gekregen als restaurant.



Afbreken spoorviaduct zomer 2015

B. (Verdwenen) Spoorviaduct, nu Spoortunnel

Je ziet het niet meer, maar hier lag tussen 1965 en 2015 het spoorviaduct voor de spoorlijn Den Haag-Rotterdam. Na de aanleg van de tunnel en de sloop van het viaduct is hier het voormalig Bolwerk teruggebracht. Twee infopanelen en restanten van twee pijlers houden de herinnering aan het verleden levend.



Stadsgezicht op Delft (met de Waterslootse Poort) door Hendrick Cornelisz Vroom (in 1615

C. (Verdwenen) Waterslootsepoort

Ook deze is verdwenen. Rond de 15e eeuw werd in Delft de stadsmuur met haar acht stadspoorten gebouwd. Deze muur en poorten moesten de stad beschermen tegen vijanden en indringers. In de loop van de jaren is er veel gebeurd met de stadsmuur en stadspoorten van Delft. Uiteindelijk is er bijna niets meer van overgebleven. De Waterslootse Poort

heeft veel metamorfoses ondergaan. Er zijn maar weinig voorstellingen van hoe de poort er uit zag voordat het zijn uiteindelijke uiterlijk kreeg. In 1846 werd besloten dat het gebouw en de poort eigenlijk in de weg stonden en dus werd het in 1847 voor 3.000 gulden verkocht om vervolgens gesloopt te worden.



De Oude Kerk, rechts de noorderkruisbeuk

D. Oude Kerk

Bij de restauratie van de Oude Kerk, van 1949 tot 1961, werden funderingen gevonden van tufsteen, een materiaal dat in de 12e eeuw in onbruik raakte. Dit wijst erop dat Delft al vóór 1200 een stenen kerk had. De gevonden fundamenteën wijzen op een kerk van 30 meter lang en 12 meter breed. In de loop der eeuwen groeide het gebouw uit tot zijn huidige maten: 86 bij 54 meter. Er was eigenlijk geen plek voor de toren. De kerk stond aan het water de 'Delf'. De gracht werd gedeeltelijk gedempt en de toren werd gebouwd (1325-1350). Dat bleek op niet zo'n goede ondergrond te zijn: al tijdens de bouw begon de toren te verzakken. Tijdens de bouw werd er 'recht' weer verder gebouwd. In de toren is de knik goed te zien. De laatste ingrijpende verbouwing onderging de kerk aan het begin van de 16e eeuw. Het plan was de bakstenen basiliek te vervolmaken tot een kruisbasiliek in natuursteen. Verder dan de noorderkruisbeuk is het niet gekomen. De stadsbrand van Delft in 1536 en de beeldenstormen in 1566 en 1573 gooiden flink roet in het eten.



E. Schiekanaal

De bebouwde kom van Delft wordt over een lengte van 5,7 km doorsneden door het Rijn-Schiekanaal (ook wel Schiekanaal genoemd) en de Delftse Schie. Tot rond 1894 verliep alle scheepvaart langs de westkant van het centrum, maar de Provincie besloot toen om het kanaal om te leggen langs de zuid- en

oostelijke kanten langs de oude vestinggracht. De bestaande bruggen werden vervangen door ophaalbruggen en het kanaal werd uitgediept. Het oude kanaal werd gedeeltelijk gedempt; op dat deel werd de Phoenixstraat aangelegd.



Tweemolentjesvaart vanuit de lucht. De tweede noordelijke voorboezem loopt van links onder naar rechtsboven)

F. Tweemolentjesvaart en -kade, sluis en sluiswachterswoning

De huidige schutsluis ligt in de Tweemolentjesvaart of Nootdorpse vaart, de vaarweg van Delft naar Nootdorp en molentocht van de Polder van Nootdorp. De Tweemolentjesvaart en -kade ontleen hun naam aan de twee molens, die zeker sinds 1611 tegenover elkaar aan weerszijden van de vaart op deze plek stonden. Deze situatie gaat waarschijnlijk terug

tot de late Middeleeuwen. Tussen beide molens was een oortoom of overlaat, die in ieder geval voor 1823 door een schutsluis werd vervangen. In het midden van de 17e eeuw werd oostelijker een derde molen gebouwd, die in 1892 buiten gebruik zou worden gesteld. De voorboezem van deze molen werd evenwijdig aan de noordzijde van de Tweemolentjesvaart gegraven, met een bocht om de Noord- of Verlaatmolen. Deze situatie is nu nog ongewijzigd. In 1841 werden twee stoomgemalen toegevoegd voor het droogleggen van de vrijwel geheel uitgeveende Polder van Nootdorp. Het vroegere bovengemaal bij Delft (Aan 't Verlaat 41) bestaat nog. In 1872 werd de Noordmolen gedeeltelijk gesloopt. De huidige sluiswachterswoning

staat op de fundamenten van deze Noordmolen. Vooral het noordelijk deel van de molenplaats met sluis is nog goed herkenbaar door de ongewijzigde vorm van de waterlopen. De huidige schutsluis ligt (vrijwel) op dezelfde plaats als zijn voorganger.



Het Rieten Dak, datum onbekend

G. Het Rieten Dak

Het Rieten Dak herinnert aan de derde molen langs de Tweemolentjesvaart. In 1892 werd die molen buiten gebruik gesteld. In 1936 werd besloten om de inmiddels vervallen molen als theeschenkerij in te richten: Het Zinken Dak. Later kwam er een rieten dak op de uitspanning en de naam veranderde mee. Op 18 april 1973 vond de heropening plaats. In 1989 werd Het Rieten Dak zo goed als verwoest door brandstichting. Het heeft toen een jaar of vijf braak gelegen. Het huidige gebouw stamt uit 1994.



Arboretum Delft

H. Arboretum-Heemtuin

Het Arboretum-Heemtuin Delft is een deel van het natuur- en recreatiegebied Delftse Hout. Het park is aangelegd in de winter van 1966-1967 als groene compensatie bij de stadsuitbreiding van de gemeente Delft. Het woord arboretum stamt van het Latijnse 'arbor' en betekent boom. Een arboretum of bomentuin is dan ook een bomenverzameling in een tuin of park. Zo'n levende verzameling van veel verschillende soorten bomen (en heesters) heeft tot doel om kennis en materiaal te vergaren, een "wetenschappelijke" collectie te vormen en de kennis over te dragen aan een zo breed mogelijk publiek.



I. Boerderij Onder de Zeven Linden

De boerderij is een gemeentelijk monument. De karakteristieke detaillering van de deurpartijen en de vensters zijn in stand gebleven. De boerderij is van een driebeukig type. De zeven linden voor de boerderij staan op de landelijke lijst van monumentale bomen. Daarmee hebben deze zeven bomen een beschermde status. Waarschijnlijk zijn de bomen even

oud als de boerderij uit 1860 omdat ze op een foto uit 1929 al een flinke afmeting hebben. Door het regelmatige snoeien is de diktegroei binnen de perken gebleven. Ze staan aan de zuidzijde; zo geven ze schaduw, dus koelte in de zomer, aan de boerderij waar van oorsprong kaas werd gemaakt. Daarnaast leverde het snoeihout brandstof voor het fornuis. De Laan der Zeven Linden is naar deze bomen vernoemd.



J. Delfgauw/Emerald

Delfgauw, waarvan de geschiedenis teruggaat tot de 14e eeuw, is door de bouw van de wijk Emerald ingrijpend veranderd. Het groene dorp midden in de polder groeide van 600 naar ruim 8.000 inwoners. De wijk is genoemd naar de blauwgroene edelsteen emerald. Deze kleuren kenmerken de woonwijk, die ruim en landelijk is opgezet en wordt omringd door

een groen en waterrijk gebied. Het agrarische karakter van het gebied wordt onderstreept door de ecologische strook die de wijk doorkruist en de landelijke gebieden verbindt met de wijk. Bij het ontwerpen van Emerald door het stedenbouwkundige bureau Plein 11 uit Arnhem is extra aandacht geschonken aan de oorspronkelijke flora en fauna van het poldergebied. Dit komt onder meer tot uitdrukking in een ecologische zone, met daarin een knotwilglaan, een appelboomgaard en rietoevers. De wijk onderscheidt zich ook door toepassing van een bijzonder waterzuiveringssysteem, een diepte-warmtepomp en een ecobuurt.



Pauwmolen, datum onbekend

K. Herkomst straatnaam Pauwmolen

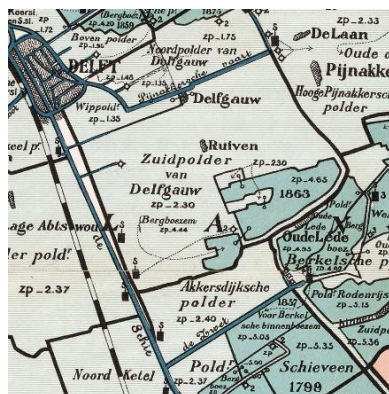
Pauwmolen is de naam van een van drie molens die in dit gebied hebben gestaan. De oudste vermelding van de Pauwmolen dateert uit 1653. De stenen molen uit het midden van de 19e eeuw werd in 2000 gesloopt. Het waren witmolens. De Delftse plateelbakkers hadden om kwaliteit te leveren lood- en tinglazuur nodig om glans te geven aan hun aardewerk. In de bijgebouwen van de molens vond de productie van loodwit plaats. In houten bakken werd lood of tin tot oxideren gebracht, door het materiaal: stroken lood of tin, in aardewerkpotten boven azijnzuur te hangen. Het geheel werd in bakken met stro en paardenmest gelegd die warm werd door broei. Langzaam vond dan oxidatie plaats en kon na verloop van tijd het ontstane loodwit als een poeder verzameld worden (lood + azijn → loodwit of loodcarbonaat). Dit loodwit werd met soda in de molen tot poeder vermalen. Het water langs de molens werd in die tijd de Kromme Wetering genoemd, tegenwoordig Pijnackersevaart.



L. Zuideindseweg

Middeleeuwse woonplaatsen in deze omgeving gaan terug tot de periode van het begin van de ontginningen in de 11e of vroege 12e eeuw. Daarbij ontstaan ontginningsassen die parallel aan de Delftsche Schie lopen. Deze waterloop zorgde voor de hoofdafvoer van overtollig water. De Zuideindseweg en de Overgauwseweg zijn twee van die assen. De verkave-

ling staat daar haaks op en bestaat uit lange, smalle stroken. Op verschillende percelen werden boerderijen gebouwd, vaak in de directe nabijheid van de ontginningsassen. Hierdoor ontstond een lintvormig bewoningspatroon. Waar kreekruggen binnen het bijbehorende perceel aanwezig zijn, werd vanaf de 12e eeuw van deze plekken gebruik gemaakt omdat de ondergrond steviger en relatief hoger dan de omgeving was.



Ligging Ruiven op kaart van W.H. Hoekwater, 1901

monument, de restanten van het huis, is niet toegankelijk maar vanuit de lucht goed te zien.



de IJzertijd tot ca 200 n. Chr. Ook in de Romeinse tijd werden vooral de kreekruggen volop gebruikt voor bewoning en landbouw. Daarna ontvolkte het gebied, waarschijnlijk door toeneemende wateroverlast vanwege de stijging van de grondwaterspiegel. Er ontstonden grote moerassen, waarin vooral moerasvarens, elzen en berken groeiden. Op de hoger gelegen delen groeiden heide, gagel en veenmos. De begroeiing in deze natte omgeving zorgde er voor dat op grote schaal veen ontstond. Omdat dit zeer geschikt was als brandstof en in de 10e eeuw n. Chr. het klimaat droger werd, werd deze ontginning economisch zeer interessant. Dit werd toen systematisch in hofverband aangepakt, georganiseerd door de graaf van Holland, Floris I. Een hofverband houdt in dat de ontwikkelingsactiviteiten gebeuren vanuit een centrale hoofdvesting van de graaf, in dit geval vanuit het Hof van Delft. De bewoning nam weer toe, waarbij de bebouwing vooral in linten langs de randen van de hogergelegen en dus drogere gronden plaatsvond.

M. Ruiven (of Ruyven)

Ruiven betekent 'ruw veen' en de naam verwijst naar het vroegere ambachtsheerlijkheid Ruiven ten zuidoosten van Delft. Het Huis van Ruiven is gebouwd omstreeks het jaar 1100, toen de Bisschop van Utrecht afstand deed en het Ambacht Ruiven in bezit kwam van de Graaf van Holland. De graaf heeft Ruiven in leen gegeven aan een Hollands geslacht, waarvan de leden zich al gauw "Heer van Ruiven" noemden. De heer van Ruiven was de plaatsvervanger van de Graaf van Holland. Het Ambacht Ruiven was een hoge heerlijkheid. De Heer van Ruiven was bevoegd belangrijke rechtszaken te behandelen, waarbij de doodstraf kon worden uitgesproken. In de bodem van dit gebied bevindt zich een beschermd rijksmonument met cultuur/historische waarde. Dit

N. Zuidpolder van Delfgauw/Akkerdijkse Polder

Hier zijn we op het laagstgelegen punt van Midden-Delfland: tot bijna 5 m onder N.A.P. Ook in deze polders zijn de typische kenmerken van het Midden-Delflandse landschap te zien: oude geuldalen met daartussen hoger gelegen zandiger kreekruggen. In dit gebied zijn sporen gevonden van bewoning vanaf



Akkerdijkse Plassen

heen begon de natuur zich te herstellen in en rondom de plassen. In 1962 heeft Vogelbescherming Nederland dit gebied aangekocht om de plassen en hun omgeving te beschermen als belangrijk vogelgebied. In de loop der jaren is het vogelreservaat uitgebreid met aankoop van weilanden en een historische melkboerderij. Na 2003 is het totale terrein overgegaan naar Natuurmonumenten. De Akkerdijkse Plassen zijn nu één van de belangrijkste vogelgebieden van Nederland. Halverwege de Akkerdijkseweg kom je langs de uitkijktoren 'De Tureluur'. De toren staat aan de rand van het natuurgebied en biedt een prachtig uitzicht over het grasland, moeras en de plassen.



ker ingericht, zodat passagemogelijkheden voor dieren ontstaan. Beleving van natuur en landschap is een belangrijk doel.



Akkerdijkse Polder tot de gemeente Midden-Delfland. Aan de andere kant van de ophaalbrug over de Berkelsche Zweth ligt Zweth in de gemeente Rotterdam.



O. Akkerdijkse Plassen

In de loop der eeuwen is dit moeras- en veengebied ontstaan. In de 16e eeuw ontstond er grote vraag naar veen. Het afgraven en baggeren van het slappe veen in het grondwater zorgde voor gaten met water, die uiteindelijk als plassen achterbleven. De exploitatie van de Akkerdijkse Plassen was van korte duur, omdat het zand en de klei in de bodem het gebied weinig winstgevend maakten. Door de jaren

P. Ecopassage Schie

De ecopassage is onderdeel van het gebiedsgericht programma 'Integrale Ontwikkeling Delft Schiedam' (IODS) van de provincie Zuid-Holland. Het project creëert een verbinding voor kleine zoogdieren en amfibieën tussen de Akkerdijkse Plassen en de Vlietlanden. Oevers en perceelranden worden natuurlij-

Q. (De) Zweth

De Zweth vormt samen met Zweth een buurtschap aan weerszijden van de Berkelsche Zweth, daar waar deze uitmondt in de Delftse Schie. De naam is afgeleid van het toponiem zwet, dat grens betekent. Sinds 2004 behoren De Zweth, oorspronkelijk het Delftse deel van de buurtschap, en een deel van de

R. Delftse Schie

De Delftse Schie volgt tussen Delft en Overschie de oorspronkelijke loop van de Schie. Bij Overschie splitste het water zich in drieën: de Schiedamse Schie naar het centrum van Schiedam is de oorspronkelijke Schie, de Delfshavense Schie tussen Overschie en de Maas is in de 13e eeuw gegraven om Delft buiten Schiedam om een toegang tot de toenmalige

Merwede te bezorgen, de Rotterdamse Schie liep van Overschie naar het centrum van Rotterdam. Deze laatste is in de Tweede Wereldoorlog volgestort met het puin uit de binnenstad.



modatie.

S. Boerderij Vijverschie, Schieweg 19

De boerderij dankt zijn naam aan de vijverpartijen die ten zuiden van de boerderij lagen, waarschijnlijk als een soort eendenkooi. Het is een mooi voorbeeld van een boerderij uit het midden van de 18e eeuw. De hardstenen stoep, met hekje voor de voordeur, doet stads aan. De later gebouwde (en herbouwde) vrijstaande koestal herbergt thans een zalenaccom-



Frits van Ooststroom (l) geeft uitleg bij de oude grenspaal aan de Schiekade

T. Grenspaal Delft en Midden-Delfland

Ter hoogte van de Mantjeskade staat de oude grenspaal tussen Delft en de gemeente Midden-Delfland: een rijksmonument. Deze paal stond vroeger zuidelijker ter hoogte van Boerderij Vijverschie, toen de grens tussen Hof van Delft en Kethel.



Tanthofkade

U. Tanthofkade

De Tanthofkade vormt het eind van de ontginning van het Hof van Delft. Tanthof: 't Eind van het Hof. De Tanthofkade en de Harreweg waren vroeger onderdeel van de landscheiding tussen het Oostland en het Westland van Delfland. Zij scheidden ook de afzonderlijke polders (net als de Zuidkade en de Mantjeskade). Op deze graskade passeer je diverse klaphekken en kom je soms vriendelijke koeien tegen op je pad. Begroeiing bestaat uit essen, wilgen en meidoorn.



V. Den Hoorn / Veiling

Waar nu de nieuwe woonwijk De Veiling ligt, was voorheen de Groenteveiling van Den Hoorn. Alleen de straatnamen, zoals de Voorhaven, de Achterhaven, de Oude Veiling, de Middenpier en de Drogerij herinneren nog aan het oorspronkelijke gebruik van dit stukje Den Hoorn. De Delftsche Groenteveiling, opgericht in 1901, was tot 1921 gevestigd aan de Westvest in Delft. Voor uitbreiding werd deze plek in Den Hoorn gevonden. De veiling groeit

in de jaren '60 van de vorige eeuw uit tot de belangrijkste aanvoerplaats voor komkommers, sla en tomaten in Nederland.



W. De voormalige oliemolen Mercurius (1874)

Wat nog te zien is, is het restant van wellicht de grootste oliemolen van Nederland. De oorspronkelijke molen is gebouwd in 1829. De molen maakte olie uit lijnzaad en raapzaad met behulp van stampers, persers en walsen. In 1874 werd er naast de windmolen een stoomolieslagerij bijgebouwd. Wanneer de windmolen zijn functie heeft verloren en is afgebroken is niet bekend, maar waarschijnlijk wel vóór 1900. Restant van de molen is getransformeerd tot Thomashuis, een woning voor mensen met een verstandelijke beperking.



Oude afbeelding, Buitenwatersloot richting Delft. Vlnr Oude Kerk, Kogelgieterij, Nieuwe Kerk, Molen De Papegaey (afgebroken)

X. Buitenwatersloot

Men neemt aan dat de Buitenwatersloot in de 11e of 12e eeuw gegraven is ten behoeve van de afwatering. Oorspronkelijk waren Binnen- en Buitenwatersloot één geheel. Door de aanleg van de stadsvest in 1355 kwam één gedeelte van de Watersloot binnen en het andere deel buiten de stad te liggen en was er sprake van resp. Binnen- en Buitenwatersloot. In de stadsmuur lag de Waterslootsepoort.

Bronvermelding

Deze wandelroute maakt deel uit van een serie van 15 lange afstandsroutes, voor het eerst gepubliceerd in de periode 2015-2020. De serie is gemaakt door Jos van der Heide van de werkgroep Paden van de Midden Delfland Vereniging in samenwerking met de vereniging Te Voet. In 2024 zijn de routes geactualiseerd. Bij deze bewerking is tevens dankbaar gebruik gemaakt van:

- artikelen uit de Jaarboeken van de Historische Vereniging Oud-Schipluiden en informatie op de website www.middendelfland.net.
- publicaties van Midden-Delfland is Mensenwerk: <https://www.mdmw.nl/>